

1. Pojęcie wolontariatu międzynarodowego

Wolontariat
międzynarodowy

1

1.1. Kluczowe słowa i ich znaczenie

„Zgłaszanie się na ochotnika” (ang. *volunteering*); „wolontariat”; „praca ochotnicza”; „służba ochotnicza” (ang. *voluntary service*): czym różni się znaczenie tych słów*? Mając świadomość tego, że każde pojęcie ma inne konotacje tak w poszczególnych krajach, jak i w wymiarze lokalnym, wyjaśniamy najpierw, jaka jest różnica między tymi pojęciami i zagadnieniami, które owoych pojęć dotyczą.

Wyjaśnienia zaczniemy od źródłosłowu, czyli łacińskiego słowa „*voluntas*”. Oznacza ono wolną wolę, samodzielnie podjętą decyzję lub indywidualny wybór. Zatem „zgłaszanie się na ochotnika” (ang. *volunteering*) zakłada chęć czy gotowość do poświęcenia własnego czasu, energii, umiejętności lub dobrej woli, po to by wykonać różne prace, np. sprzątnięcie śmieci w parku, pomoc dzieciom w odrabianiu pracy domowej itp.

Przyjrzyjmy się teraz słowu „służba” (ang. *service*). To słowo również pochodzi z języka łacińskiego „*servitium*”, a jego często używanymi synonimami są takie terminy jak: obowiązek, zajęcie, praca, zatrudnienie. To pojęcie oznacza działania na czyjąś korzyść, które odbywają się przez pewien czas, a wcześniej uzgodnione zostały ich efekty.

Podobnie więc jak „zgłaszanie się na ochotnika”, „wolontariat” czy „służba/praca ochotnicza” mają charakter spontaniczny, opierają się na wolnej woli jednostki i są działaniami wykonywanymi nieodpłatnie (choć czasem przewiduje się pewną rekompensatę finansową na pokrycie kosztów). Niezależnie od tego wolontariat jest również ustrukturuowanym działaniem przewidzianym w określonym czasie, opartym na umowie zawierającej zbiór zasad i procedur, które określają prawa i obowiązki wszystkich partnerów. Wolontariat zakłada zdefiniowanie celów i środków, dlatego jest prowadzony przez specjalistyczne organizacje, do których mogą wstępować indywidualne osoby zainteresowane pracą ochotniczą.

Z tych wszystkich względów w niniejszym pakiecie mówimy o „wolontariacie”.

1.2. Różne wymiary wolontariatu

Jednym z wymiarów wolontariatu jest zakres geograficzny, a włączanie uczestników z różnych krajów stanowi „wyzwanie międzykulturowe”. Projekt wolontariatu międzynarodowego może być cennym doświadczeniem w procesie uczenia się, ale również zakończyć się katastrofą, jeśli nie jest dobrze przygotowany. Wymiar międzykulturowy mają nie tylko projekty międzynarodowe, ale również te realizowane na szczeblu krajowym. Dzieje się tak wtedy, gdy uczestniczą w nich różne grupy, np. religijne, etniczne, mieszane pod względem płci lub o różnych preferencjach seksualnych. Ze względu na koszty podróży lub problemy związane z wizami niektóre organizacje decydują się czasem zbudować grupę ludzi wokół określonej idei czy sprawy na szczeblu krajowym lub regionalnym. Jednak w związku z tym, że niniejszy pakiet powstał w ramach współpracy między dwiema europejskimi instytucjami, koncentrujemy się tu głównie na międzykulturowym wymiarze inicjatyw europejskich.

Projekty wolontariatu mają bardzo różny charakter i czas trwania. Jeśli chodzi o czas trwania, istnieją projekty krótkoterminowe, zwane na ogół work camp, które trwają od kilku dni do jednego miesiąca. Niektóre organizacje prowadzą nawet weekendowe work campy dla lokalnych wolontariuszy, którzy nie mogą brać udziału w zajęciach odbywających się w ciągu tygodnia. Druga kategoria obejmuje „projekty średnioterminowe”, trwające od jednego do sześciu miesięcy. Trzecia kategoria to trwające dłużej niż pół roku „projekty długoterminowe”.

Projekty wolontariatu mogą być działaniami grupowymi, w których indywidualne osoby lub małe grupy z różnych środowisk pracują razem jako większa mieszana grupa. Na tej właśnie zasadzie działają zwykle work campy. W projektach średnio- i długoterminowych pracę organizuje się częściej dla jednego lub kilku wolontariuszy. Takich wolontariuszy nazywa się odpowiednio wolontariuszami „średnioterminowymi” i „długoterminowymi”.

W ramach „Europejskiego partnerstwa na rzecz szkolenia i młodzieży” zajmujemy się głównie programami wolontariatu międzynarodowego dla młodzieży. Wiek

* Te rozważania odnoszą się w szczególności do angielskich odpowiedników – przyp. tłum.

„młodzieży” definiuje się w różny sposób w różnych organizacjach i krajach. Ze względu na prawną odpowiedzialność organizatorów projektu za uczestniczącą w projekcie młodzież, wolontariusz nie powinien mieć mniej niż 18 lat. Górna granica wieku zamyka się w przedziale od 25 do 30 lat, który odnosi się do okresu przejściowego pomiędzy ukończeniem szkoły średniej, okresem orientacji zawodowej i stabilizacją wzorców życia.

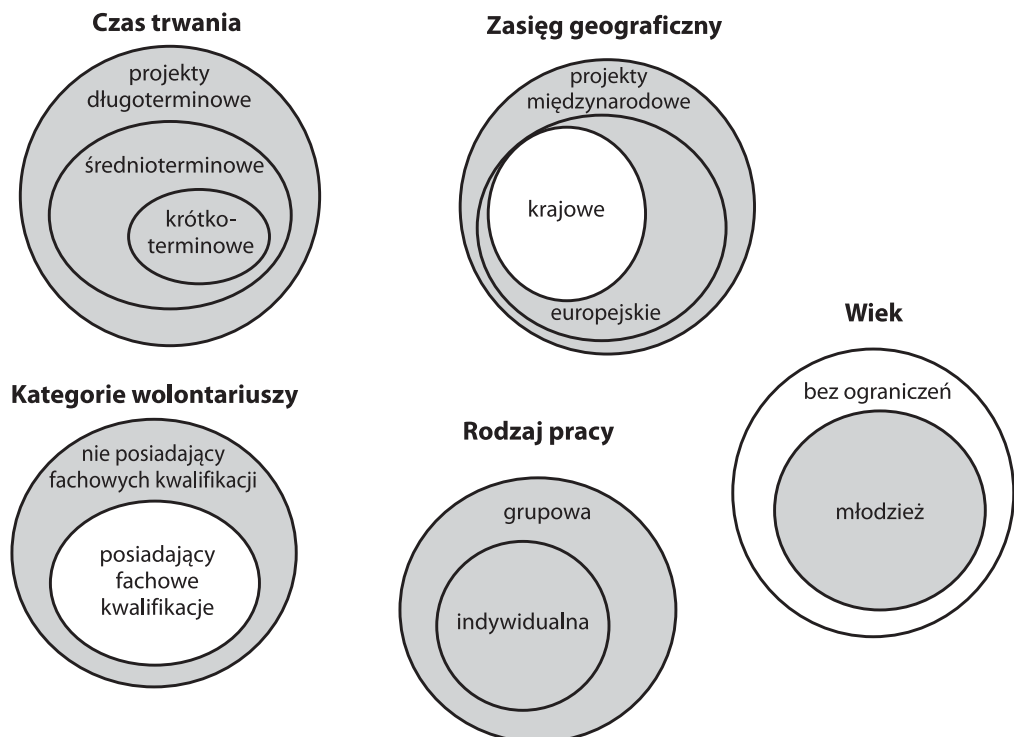
W zależności od swych zainteresowań organizacje zajmujące się wolontariatem pracują z wolontariuszami nie mającymi przygotowania fachowego w określonej dziedzinie lub wolontariuszami zawodowymi. Organizacje korzystające z wolontariuszy, którzy mają już pewne doświadczenie zawodowe, przyjmują na ogół osoby dorosłe i znajdują dla nich pracę w projektach długoterminowych (np. Wolontariusze Organizacji Narodów Zjednoczonych /United Nations Volunteers/). Organizacje, które koncentrują się na wolontariacie młodzieżowym, np. Akcja Młodzieży na rzecz Pokoju /Youth Action for Peace/ czy Międzynarodowa Wymiana Kulturalna Młodzieży /International

Cultural Youth Exchange/ nie wymagają na ogół od uczestników określonych kwalifikacji zawodowych. Przeciwnie – traktują one wolontariat jako narzędzie umożliwiające zdobycie umiejętności czy kwalifikacji i doświadczenia w określonej dziedzinie.

Listę organizacji zajmujących się wolontariatem wraz z dziedzinami ich działalności zamieściliśmy w załączniku 2.

Podsumowanie: W niniejszym pakiecie koncentrujemy się na międzynarodowych projektach wolontariatu o wymiarze europejskim i dowolnym czasie trwania, w ramach których pracują młodzi wolontariusze (w wieku od 18 lat), którzy nie mają fachowego przygotowania. Wolontariusze pracują indywidualnie lub w grupach. Dostosowanie narzędzi proponowanych w niniejszym pakiecie do danego rodzaju wolontariatu wymaga od czytelników jedynie odrobiny wyobraźni. Szereg konkretnych przykładów pozwalających lepiej poznać różne możliwe rodzaje projektów przedstawiamy w rozdziale 1.5. Pola działania: kilka przykładów.

Wymiary wolontariatu

1.3. Podstawowe informacje o wolontariacie międzynarodowym

Programy wolontariatu międzynarodowego nie funkcjonują w próżni – mają one na ogół swe korzenie historyczne, a powstają w odpowiedzi na potrzeby (młodych) ludzi i, mówiąc bardziej ogólnie, społeczeństwa. Z tych względów poniżej przedstawiamy w zarysie historyczny rozwój programów wolontariatu międzynarodowego oraz związek między tymi programami a systemami opieki społecznej.

1.3.1. Kilka słów o historii

Początki

Esne, Francja, 1920: grupa młodych ludzi z różnych krajów europejskich przybyła do tego miasteczka, aby pomóc w odbudowie kilku domów zniszczonych podczas pierwszej wojny światowej. Ten pierwszy międzynarodowy work camp dla wolontariuszy został zorganizowany z inicjatywy szwajcarskiego pacyfisty Pierre Cérésolę'a. Cérésolę był przekonany, że poprzez wspólną pracę międzynarodowej grupy, która pomaga ludziom w potrzebie, można zbudować pomosty między powstałymi podczas wojny głębokimi okopami oraz promować pokój i zrozumienie. Ten work camp oznaczał początek ery, w której prywatne organizacje tworzą programy międzynarodowego wolontariatu młodzieżowego: programy oparte wyłącznie na dobrowolnym uczestnictwie, otwarte zarówno dla chłopców, jak i dla dziewcząt, realizowane w atmosferze współpracy, zapewniające możliwości indywidualnego rozwoju itp.

W tym samym czasie rządy większości krajów europejskich starały się wprowadzić programy obowiązkowej służby/pracy dla młodych mężczyzn. Działo się tak, ponieważ traktaty pokojowe po pierwszej wojnie światowej zakazywały obowiązkowej służby wojskowej, a władze nadal chciały wychowywać młodych ludzi w duchu wartości narodowych i wzmacniać ich poczucie tożsamości narodowej. Jednak ze względu na protesty międzynarodowe żadnemu z krajów europejskich nie udało się wdrożyć takiego programu.

Te napięcia wynikające z istnienia z jednej strony państwowych, a z drugiej – prywatnych inicjatyw oraz dobrowolnej i obowiązkowej służby/pracy wyznaczają linię, biegnącą przez całą historię młodzieżowych programów pracy aż dziś.

Od 1920 r. do 1945 r.: programy pracy dla młodzieży w kontekście konfliktów zbrojnych

Cztery straszne lata pierwszej wojny światowej pozostawiły Europę w ruinach, a ludzie pogrążonych w rozpaczy. Niektórzy wierzyli, że międzynarodowe spotkania młodzieży, która wspólnie pracuje na rzecz lokalnych społeczności, doprowadzą do powstania więzów i przyjaźni ponad granicami między narodami, a dzięki temu zapobiegą konfliktom w przyszłości. Kierując się tymi przesłankami, kilka organizacji (w większości o charakterze religijnym) stworzyło programy wolontariatu międzynarodowego. Trzy z tych organizacji istnieją nadal: Międzynarodowa Służba Cywilna (*Service Civil International*), Akcja Młodzieży na rzecz Pokoju (*Youth Action for Peace*) i Międzynarodowa Unia na rzecz Pojednania (*Internationaler Versöhnungsbund*).

Wszystkie trzy organizacje były dość rewolucyjne jak na swe czasy – nie tyle w zakresie celów, ile zasad. W organizowanych przez nie działaniach mogli uczestniczyć zarówno chłopcy, jak i dziewczęta (w czasach, gdy kobiety nadal walczyły o swe podstawowe prawa), a podczas ich work campów nie prowadzono musztry wojskowej. Te trzy organizacje wyznawały zasadę, że młodzież powinna dobrowolnie uczestniczyć w ich działaniach, i tej zasadzie pozostały wierne do dziś.

Jednakże na początku lat 30., w czasie wielkiej recesji gospodarczej po kryzysie w 1929 roku, władze poszczególnych krajów skusiła koncepcja tworzenia wielkich programów pracy dla młodzieży, które miały być remedium na bezrobocie (wśród młodzieży). Najbardziej znanym przykładem takiego państwowego programu pracy dla młodzieży była Praca ochotnicza (*Freiwillige Arbeitsdienst*) w Niemczech. Ten wprowadzony w 1931 r. program umożliwiał bezrobotnej młodzieży w wieku do 25 lat pracę w charakterze wolontariuszy przez okres do dwudziestu tygodni, głównie w ramach działalności młodzieżowej lub w sektorze socjalnym. Program został wkrótce rozszerzony, a władze coraz głębiej angażowały się w jego realizację i narzucały coraz surowsze zasady i przepisy. Po dojściu do władzy Partii Narodowo-Socjalistycznej wprowadzono obowiązkowy dla wszystkich młodych ludzi program Praca dla Rzeszy (*Reichsarbeitsdienst*). Charakter pracy zmieniał się często zależnie od konkretnych potrzeb związanych z wojną.

Po roku 1945: coraz istotniejsza rola społeczeństwa obywatelskiego

W roku 1945 sytuacja wyglądała podobnie jak dwadzieścia siedem lat wcześniej – ludzie potrzebowali pomocy, trzeba było zająć się odbudową, a równocześnie tworzyć nowe „mosty” między narodami. Różnica polegała jednak

na tym, że społeczeństwa mogły wykorzystać doświadczenia z przeszłości i szybciej stworzyć liczne programy wolontariatu międzynarodowego. Tuż po wojnie większość programów koncentrowała się na odbudowie, ale mniej więcej od połowy lat 50. wiele organizacji zaczęło poszukiwać nowych sfer działalności. Wkrótce okazało się, że istnieje wielkie zapotrzebowanie na wolontariuszy w opiece społecznej – w szpitalach, domach zapewniających opiekę osobom starszym, niepełnosprawnym lub dzieciom, w ośrodkach dla młodzieży itp. Nieco później, po protestach i demonstracjach studenckich w 1968 r., większość pozarządowych organizacji prowadzących wolontariat rozszerzyła swoją działalność o zagadnienia polityczne. Podczas work campów prowadzono wykłady i dyskusje, a organizacje współpracowały z ruchami występującymi przeciw wykorzystywaniu energii jądrowej czy grupami działającymi na rzecz pokoju.

Po kilku latach, podczas których skoncentrowano się na odbudowie, w większości krajów europejskich ponownie rozpoczęły się dyskusje o obowiązkowej służbie wojskowej. Do roku 1955 przywrócono ją w większości krajów. Ta decyzja wiązała się z rozpoczęciem tzw. zimnej wojny między Związkiem Radzieckim a Stanami Zjednoczonymi. W konfrontacji z grupami młodzieży, które silnie sprzeciwiały się służbie wojskowej, większość rządów w Europie Zachodniej wystąpiła z koncepcją alternatywnej „służby cywilnej” dla dobra społeczności lokalnych. W większości krajów tego rodzaju „służbę” na rzecz społeczności odbywało się w mniej korzystnych warunkach – dłuższy czas trwania, więcej godzin pracy, mniejsze wynagrodzenie itp. W pierwszym powojennym pokoleniu (po 1968 r.) liczba osób odmawiających służby wojskowej ze względu na przekonania była tak wielka, że sektor opieki społecznej stopniowo uzależnił się od tych „wolontariuszy”. W tej sytuacji pojawiły się problemy wynikające z zakończenia obowiązkowej służby wojskowej i utworzenia armii zawodowej (zob. też: rozdział 1.3.2. Aktualne dyskusje).

Rola instytucji i organizacji działających na szczeblu międzynarodowym

Pierwszą ponadnarodową czy międzynarodową instytucją, która zaczęła odgrywać aktywną rolę w międzynarodowym wolontariacie, było UNESCO. W 1948 r. UNESCO utworzyło Komitet Koordynacyjny ds. Międzynarodowego Wolontariatu (*Co-ordinating Committee of International Voluntary Service, CCIVS*). Od momentu swego powstania komitet działał jako organizacja patronacka dla wszystkich organizacji pozarządowych w tej dziedzinie. Celem jego działalności jest wymiana doświadczeń między organizacjami członkowskimi, tworzenie lepszych warunków do realizacji programów wolontariatu międzynarodowego oraz przekazywanie informacji o możliwościach pracy dla wolontariuszy.

Dwie najważniejsze instytucje europejskie, Rada Europy i Komisja Europejska, rozpoczęły działalność w tej dziedzinie w latach 90. XX wieku. Rada Europy stara się przede wszystkim nakłaniać swe państwa członkowskie do tego, by zapewniały młodym wolontariuszom korzystniejsze (prawne) warunki mobilności i likwidowały bariery utrudniające mobilność. W marcu 2000 r. Rada Europy przyjęła Europejską Konwencję w sprawie Promowania Międzynarodowego Długoterminowego Wolontariatu dla Młodzieży i określiła minimalne standardy jakościowe w tej dziedzinie (zob.: www.coe.int).

Z kolei Komisja Europejska finansuje od początku lat 90. XX wieku projekty wolontariatu międzynarodowego w ramach programu Młodzież dla Europy. W 1996 r. Komisja uruchomiła program Wolontariat Europejski (*European Voluntary Service, EVS*), w ramach którego fundusze przyznaje się głównie na długoterminowe projekty wolontariatu dla młodzieży (od 18 do 25 lat) w obrębie państw członkowskich Unii Europejskiej. Od 2000 r. w tym programie mogą również uczestniczyć kraje kandydujące do UE (zob. też: rozdział 2.3.2. Fundatorzy i możliwości uzyskania funduszy).

Proponowane ćwiczenia

W ramach przygotowań do długoterminowego projektu wolontariatu za granicą dobrym ćwiczeniem dla wolontariuszy są badania historyczne. Mogą oni na przykład zebrać informacje na podstawie następujących pytań:

- Jakie programy wolontariatu dla młodzieży istnieją w waszym kraju? Od kiedy są realizowane?
- Kto stworzył te programy i dlaczego?
- Jakie programy istniały w przeszłości, ale zostały przerwane?
- Dlaczego je przerwano?
- Na czym dawniej polegała rola władz centralnych w odniesieniu do wolontariatu międzynarodowego, a jaką rolę odgrywają obecnie?

Na weekendowe zebranie przygotowawcze wolontariusze powinni przywieźć ze sobą krótkie streszczenie informacji, które udało im się zebrać. Najlepiej, żeby informacje te zaprezentowali w formie plakatu (bądź w innej wymagającej kreatywności formie). Pracując w grupie, wolontariusze wymieniają między sobą zebrane informacje i dyskutują o tym, co ich zaskoczyło lub zainteresowało.

Ćwiczenie pozwala zapoznać się z rolą programów wolontariatu w szerokim kontekście politycznym, a taka wiedza przyczynia się do rozbudzenia „wrażliwości międzykulturowej” wolontariusza podczas pobytu za granicą.

Na zakończenie należy też wspomnieć o Stowarzyszeniu Organizacji Wolontariackich (*Association of Voluntary Service Organisations*), najważniejszej prywatnej organizacji, która zrzesza międzynarodowe organizacje pozarządowe zajmujące się wolontariatem. W 1989 r. kilka wiodących organizacji pozarządowych prowadzących wolontariat międzynarodowy powołało grupę koordynacyjną, która ma wskazywać bariery utrudniające międzynarodowy wolontariat na szczeblu krajowym i międzynarodowym oraz działać na rzecz ich likwidowania.

Szczegółowe informacje o wszystkich wymienionych wyżej organizacjach zamieściliśmy w załączniku 2.

1.3.2. Aktualne dyskusje

Toczone obecnie w krajach Europy Zachodniej dyskusje polityczne dotyczące wolontariatu koncentrują się przede wszystkim na dwóch zagadnieniach. Po pierwsze, dyskutuje się o roli wolontariuszy w opiece społecznej, którą normalnie zapewnia państwo. Po drugie, przedmiotem sporów jest pewna subtelna zależność pomiędzy wolontariatem i rynkiem pracy. Pomimo ograniczonej objętości niniejszego pakietu chcielibyśmy przedstawić osobom zajmującym się wolontariatem międzynarodowym te polityczne dyskusje oraz potencjalną rolę, jaką mogą w nich odegrać.

Rola wolontariuszy w opiece społecznej

Po zlikwidowaniu obowiązkowej służby wojskowej wiele krajów (np. Wielka Brytania, Francja i Belgia) musiało w jakiś sposób wypełnić lukę powstałą w systemie opieki społecznej po odejściu znacznej liczby osób, które odmawiały wcześniej służby wojskowej ze względu na przekonania i pracowały w tym systemie w charakterze wolontariuszy. W kontekście tej dyskusji zasadnicze znaczenie ma kwestia tworzenia państwowych programów pracy społecznej dla młodzieży, funkcjonujących na zasadzie dobrowolnego udziału lub nawet obowiązkowych. Mogłyby one wypełnić luki kadrowe w systemie opieki społecznej.

Programy wolontariatu ułatwiają funkcjonowanie systemu opieki społecznej, jeśli nawet nie jest to intencją organizatorów. Gdybyśmy zsumowali cały wkład wolontariuszy i przeliczyli godziny ich pracy na wartość ekonomiczną, doszlibyśmy do ogromnych kwot. Państwo jest w dużej mierze uzależnione od pracy wolontariuszy w systemie opieki społecznej. Jak wynika z dyskusji politycznych, państwo niezbyt chętnie finansowałoby koszty wszystkich pracowników niezbędnych do prowadzenia systemu opieki społecznej. Dlatego też władze mają świadomość tego, że potrzebują „aktywnych obywateli”, którzy przeznaczają swój czas, energię i środki dla dobra całego społeczeństwa.

Dobrym przykładem takiego podejścia jest Wielka Brytania. W tym kraju w „erze Thatcher” rząd wykorystowywał tradycję wolontariatu i dramatycznie okroił system opieki społecznej. Obecnie władze same przyznają, jak wielkim wsparciem są dla nich programy wolontariatu i organizacje wolontariuszy, a równocześnie jak istotne znaczenie mają te programy i działalność tych organizacji w procesie edukacji samych wolontariuszy. W roku 2000 władze uruchomiły nawet duży program pracy społecznej pod nazwą „Wolontariusze Tysiąclecia” (*Millennium Volunteers*) (www.millenniumvolunteers.gov.uk). Podobne państwowe programy pracy społecznej przygotowuje się obecnie w innych krajach. Związki zawodowe twierdzą, że wolontariat zastępuje wykonywanie odpłatnej pracy, a to prowadzi nas do kolejnej kwestii będącej przedmiotem gorących dyskusji.

Zależność między wolontariatem a rynkiem pracy

Często istnieje „ostra rywalizacja” między programami ułatwiającymi integrację młodzieży na rynku pracy z jednej strony, a programami wolontariatu z drugiej. Programy wolontariatu nie są często oficjalnie uznawane. Problem polega też na tym, że niemal w żadnym kraju prawo nie przewiduje kategorii „wolontariusze” – młody człowiek albo pracuje, albo uczy się w szkole/na uczelni. W związku z tym status

Zagadnienia do przemyślenia

Wszyscy organizatorzy zarówno krajowych, jak i międzynarodowych programów wolontariatu powinni wiedzieć, że toczą się dyskusje takie jak te wspomniane powyżej i rozumieć, czego one dotyczą. Aby lepiej poznać polityczny kontekst swej działalności, spróbujcie odpowiedzieć na następujące pytania:

- Czy wasi wolontariusze „zabierają” pracę tym, którzy chcieliby wykonywać ją odpłatnie? Czy macie w tej sprawie jakąś pisemną umowę z organizacjami przyjmującymi wolontariuszy?
- Gdzie waszym zdaniem przebiega granica między pracą, którą mogą wykonywać wolontariusze, a pracą, którą powinni wykonywać jedynie pracownicy otrzymujący wynagrodzenie?
- Czy wasz program ma umożliwiać wolontariuszom zdobywanie kwalifikacji zawodowych? Jeśli tak, to jak później sprawdzacie te kwalifikacje?
- Czy wolontariat jest środkiem ułatwiającym integrację młodzieży na rynku pracy?
- Jaką rolę odgrywa państwo w odniesieniu do prywatnych programów wolontariatu?
- Czy istnieją jakieś przepisy związane ogólnie z wolontariatem bądź z wolontariatem międzynarodowym?

Wolontariat
międzynarodowy

wolontariuszy jest bardzo niejasny (kwestia podatków i ubezpieczeń społecznych). Różne organizacje i władze w różnych krajach zabiegają jednak o uchwalenie odpowiednich przepisów dotyczących statusu wolontariuszy. Na przykład w Niemczech uregulowano prawnie status wolontariuszy pracujących w ramach Roku Dobrowolnej Pracy Społecznej (*Freiwillige Soziale Jahr*) i Wolontariatu Europejskiego (*European Voluntary Service*).

Zajmijcie stanowisko i podejmijcie działania

- Zbierzcie informacje o toczącej się aktualnie w waszym kraju dyskusji w sprawie planowanego zniesienia obowiązkowej służby wojskowej.
- Przygotujcie własne stanowisko w aktualnej dyskusji, odzwierciedlające wasze doświadczenia. Porozmawiajcie o tym z wolontariuszami i pracownikami swojej organizacji.
- Sprawdźcie, jakie instytucje czy organizacje uczestniczą w tej dyskusji na szczeblu politycznym i jakie zajmują w tej sprawie stanowisko.
- Porozmawiajcie z innymi organizacjami prowadzącymi szerszą działalność: innymi pozarządowymi organizacjami prowadzącymi programy wolontariatu, organizacjami wspierającymi osoby, które odmawiają służby wojskowej ze względu na przekonania, instytucjami opieki społecznej itp.
- Stwórzcie małe sieci; dzięki temu łatwiej będzie wam wywierać nacisk na władze, jeśli planuje się uchwalenie przepisów dotyczących wolontariatu międzynarodowego lub ogólnie wolontariatu.

1.4. Dlaczego młodzież uczestniczy w wolontariacie międzynarodowym?

Jesteście idealistami czy pragmatykami?

Różni ludzie i organizacje mają odmienne zdanie w sprawie korzyści, jakie wolontariat międzynarodowy przynosi całemu społeczeństwu, a zwłaszcza samym wolontariuszom. Niektóre organizacje uważają, że wolontariat międzynarodowy to działalność pogłębiająca tolerancję, stwarzająca możliwość uczenia się międzykulturowego oraz przyczyniająca się do postępu społecznego, rozwoju kultury i rozwoju społeczności lokalnych. Zdaniem innych organizacji, wolontariat międzynarodowy jest wielką szansą dla młodych ludzi pochodzących z trudnych środowisk, stwarza im bowiem możliwość rozwijania indywidualnych zdolności, zdobywania określonych umiejętności, a w niektórych wypadkach nawet integracji społecznej.

Powody, dla których wasza organizacja zamierza wykorzystać ludzi i środki finansowe do realizacji projektu wolontariatu międzynarodowego, warto znać nie tylko dlatego, że mają one bezpośredni związek z waszą „misją”, ale też dlatego, że bez nich trudno będzie ocenić powodzenie projektu. Zachęcamy was więc do wypełnienia poniższej ankiety.

Ankieta: Dlaczego pracujecie jako wolontariusze?

Zaznaczcie odpowiednie kółko na osi od „Nie zgadzam się” (po lewej stronie) do „Zgadzam się” (po prawej stronie).

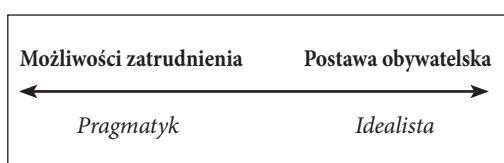
Postawa obywatelska – Możliwości zatrudnienia	Nie zgadzam się	Zgadzam się
Wolontariat to, jak wynika z nazwy, służenie innym w potrzebie.	☐ 1	☐ 2 – ☐ 3 – ☐ 4 – ☐ 5
Praca w charakterze wolontariusza to manifestacja postawy wobec społeczeństwa, np. udowodnienie, że ludziom nie zapewnia się opieki społecznej.	☐ 1	☐ 2 – ☐ 3 – ☐ 4 – ☐ 5
Wolontariat przygotowuje do znalezienia lepszej pracy.	☐ 1	☐ 2 – ☐ 3 – ☐ 4 – ☐ 5
Wolontariat to altruistyczna filozofia życia.	☐ 1	☐ 2 – ☐ 3 – ☐ 4 – ☐ 5
Projekty wolontariatu podnoszą wartość każdego CV.	☐ 1	☐ 2 – ☐ 3 – ☐ 4 – ☐ 5
Korzyści dla organizacji – Rozwój indywidualny	Nie zgadzam się	Zgadzam się
Wolontariusze to osoby posiadające silną motywację, stanowiące dodatkowe „ręce do pracy” w projekcie.	☐ 1	☐ 2 – ☐ 3 – ☐ 4 – ☐ 5
Ważne jest, by wolontariusze nauczyli się czegoś nowego podczas swej pracy.	☐ 1	☐ 2 – ☐ 3 – ☐ 4 – ☐ 5
Wolontariusze są najważniejszym elementem wolontariatu.	☐ 1	☐ 2 – ☐ 3 – ☐ 4 – ☐ 5
Pomimo swego statusu wolontariusze powinni dobrze i efektywnie wykonywać swą pracę.	☐ 1	☐ 2 – ☐ 3 – ☐ 4 – ☐ 5
Wolontariat musi zapewniać wolontariuszom możliwość wzbogacenia swych doświadczeń.	☐ 1	☐ 2 – ☐ 3 – ☐ 4 – ☐ 5
Łączna liczba punktów:	☐ 1	☐ 2 – ☐ 3 – ☐ 4 – ☐ 5

Podsumujcie punkty przypisane poszczególnym kółkom przy swoich odpowiedziach. Jeśli zdobyliście ponad 40 punktów, jesteście najprawdopodobniej „idealistami”; jeśli macie mniej niż 20 punktów, jesteście „pragmatykami”. Obydwa typy dokładniej charakteryzujemy poniżej.

W poniższych charakterystykach przedstawiamy cechy w skrajnym wymiarze. Większość organizacji stanowi kompilację obu tych skrajności. Możecie przeprowadzić taki test w swojej organizacji i sprawdzić, czy wszyscy podobnie rozumieją przesłanki waszej działalności.

Możliwości zatrudnienia – postawa obywatelska

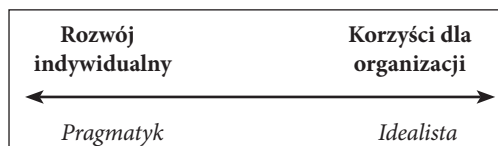
• Idealiści

Te organizacje wskazują przede wszystkim na postawę obywatelską, która stanowi dla nich główną przesłankę prowadzenia wolontariatu międzynarodowego. Postawa obywatelska oznacza w tym kontekście aktywny udział jednostek w życiu społecznym, formę zaangażowania czy działania nie tylko na rzecz innych, ale także dla dobra społeczeństwa w bardziej ogólnym wymiarze. Organizacje podchodzące do wolontariatu z altruistycznego punktu widzenia twierdzą, że głównym powodem realizacji projektów jest tworzenie młodzieży możliwości działania w czasie wolnym. Celem tych działań jest dobro innych jednostek i społeczeństwa oraz promowanie aktywnej postawy obywatelskiej.

• Pragmatycy

Na drugim krańcu tego spektrum znajdują się organizacje, które kładą nacisk na możliwości zatrudnienia. Szanse zatrudnienia wiążą się z sumą posiadanych przez ludzi kwalifikacji i umiejętności, które umożliwiają im wybranie określonej drogi zawodowej i znalezienie pracy. Wychodząc z założenia, że szanse zatrudnienia decydują w dużej mierze o powodzeniu młodych ludzi w życiu, te pragmatyczne organizacje traktują wolontariat międzynarodowy jako instrument ułatwiający zdobycie odpowiednich kwalifikacji lub umiejętności. Rekrutują one młodych ludzi do pracy w charakterze wolontariuszy, nie tyle dla dobra społeczeństwa, co w celu podniesienia poziomu ich umiejętności i zwiększenia ich szans na rynku pracy.

Rozwój indywidualny – korzyści dla organizacji

• Idealiści

Te organizacje prowadzą wolontariat międzynarodowy, ponieważ wolontariusze stanowią ich „podstawową kadre”, a zatem są niezbędni do wykonywania zadań i świadczenia określonych usług. Koncentrują się one na treści i efektach swych działań oraz na tym, w jaki sposób wolontariusze mogą przyczynić się do wzbogacenia i zwiększenia efektywności usług. Dla takiej organizacji wolontariat międzynarodowy nie ma sensu, jeśli nie przynosi jej bezpośrednich korzyści.

• Pragmatycy

Dla tych organizacji wolontariusze są głównym przedmiotem zainteresowania i głównym celem działalności. Nie zastanawiają się one nad korzyściami dla społeczności lokalnej, traktując tę kwestię jako czysto teoretyczną, i starają się przede wszystkim stworzyć wolontariuszom warunki do nowych doświadczeń osobistych i rozszerzenia horyzontów, a w ten sposób do lepszego poznania siebie i rozwoju indywidualnego.

Dla organizacji koncentrujących się na kształtowaniu postawy obywatelskiej wolontariat międzynarodowy jest bardziej związany z korzyściami, jakie może przynieść samej organizacji. Z kolei organizacje, dla których jedną z najważniejszych przesłanek są szanse zatrudnienia, zwracają większą uwagę na indywidualne korzyści wynikające z wolontariatu. Te przeciwstawne koncepcje stanowią continuum, a między dwiema skrajnościami istnieje cała gama różnych podejść. W praktyce każda organizacja powinna odpowiednio wyważyć korzyści dla społeczności lub samej organizacji i dla wolontariusza. Jeden z tych wymiarów nie musi całkowicie wykluczać drugiego. W gruncie rzeczy projekt ma szanse powodzenia jedynie wtedy, gdy łączy się obydwie podejścia; satysfakcja wolontariusza, wynikająca z nowych doświadczeń i zdobycia umiejętności, jest niepełna, jeśli nie ma on równocześnie poczucia, że przyczynił się efektywnie do realizacji projektu użytecznego dla lokalnej społeczności.

1.5. Pola działania: kilka przykładów

„Wyjdź do ludzi, żyj wśród nich, kochaj ich, ucz się od nich. Zaczynaj od tego, co wiedzą, buduj z tego, co mają i pracuj z tymi, którzy potrafią najlepiej prowadzić za sobą innych, aby, gdy praca zostanie zakończona, ludzie mogli powiedzieć „zrobiliśmy to sami”. (Lao Tzu, 700 p.n.e.)

Projekty wolontariatu międzynarodowego mogą być realizowane w bardzo różnych dziedzinach. W niniejszym rozdziale przedstawiamy przegląd różnych dziedzin działalności. Te różne projekty trudno podzielić na kategorie, ponieważ często dotyczą one równocześnie kilku dziedzin.

Wszystkie projekty wolontariatu mają kilka wspólnych aspektów, które stanowią ich podstawę: wymiana i spotkania ludzi z różnych środowisk kulturowych, wspólne życie i mieszkanie w jednym miejscu oraz wspólne wykonywanie codziennych obowiązków. Nie chodzi tu o uczenie osób, z którymi pracujemy, lecz wspólne zdobywanie umiejętności, wymianę doświadczeń, wspólne życie i mieszkanie oraz rozwijanie własnego potencjału wraz z innymi. Jeśli nawet nie posiada się określonej wiedzy w danej dziedzinie, przy pomocy doświadczonych liderów projektu wszyscy uczestnicy osiągają razem zdumiewające wyniki. Wolontariusze wprowadzają często dodatkowy wymiar w codzienne zadania wykonywane przez fachową kadrę, nie zastępując jej przy tym w wykonywaniu rutynowych obowiązków.

Projekty o tematyce społecznej

W projektach o tematyce społecznej wolontariusze pracują z osobami, które mają różne trudności. Głównym elementem projektów może być praca z uchodźcami, mniejszościami, dziećmi, osobami starszymi lub młodzieżą niepełnosprawną bądź z trudnych środowisk. W ramach projektów organizuje się na przykład programy gier i zabaw dla dzieci mieszkających w ubogich dzielnicach miejskich, kreatywne zajęcia z osobami starszymi itp. W pracy z daną grupą wykorzystuje się często jako „narzędzie” sztukę i zajęcia artystyczne. Inne projekty koncentrują się na określonej tematyce (na przykład środowisko naturalne, dziedzictwo kulturowe), ale uczestniczą w nich osoby, które mają specjalne potrzeby (zob. też: rozdział 6.1. Wolontariat dla młodzieży o mniejszych szansach).

Inspirujące pomysły „Raval Pluricultural”:

Celem projektu „Raval Pluricultural” z SCI-Katalonia jest stworzenie warunków do współżycia różnym grupom imigrantów z ubogiej dzielnicy Raval w Barcelonie. Co roku wolontariusze z różnych krajów pracują podczas obozów pracy z młodzieżą pochodzącą z rodzin imigranckich, która spędza czas wolny w specjalnych ośrodkach (Casals). W międzynarodowym środowisku młodym ludziom łatwiej jest poznać własną tożsamość, a równocześnie uczyć się respektowania odmienności innych i doceniania bogactwa kultur. W okresie między letnimi obozami wolontariusze również nie próżnują. Zorganizowali w różnych miejscach w Barcelonie wystawę poświęconą tematyce imigracji. Chcieli wzbudzić zainteresowanie u rodziców młodych ludzi i włączyć ich w proces „convivencia” poprzez dyskusje i spotkania z innymi rodzicami i społecznością lokalną. Te zajęcia ułatwiły również nawiązanie kontaktów z różnymi miejscowymi instytucjami. Partnerską współpracę między instytucjami i organizacjami pozarządowymi traktuje się tu jako sposób rozwiązywania konfliktów w tych obszarach miast, w których nie sprawdzają się policyjne metody pilnowania porządku.

Kontakt: SCI Catalunya:
sci@pangea.org
<http://www.pangea.org/sci>

Projekty dotyczące środowiska

Wiele organizacji zajmuje się ochroną środowiska naturalnego poprzez tworzenie biotopów, sadzenie drzew, oczyszczanie rzek i mórz lub budowanie ścieżek edukacyjnych w obszarach chronionych. Projekty dotyczące środowiska mogą także koncentrować się na metodach redukcji odpadów i kreatywnych sposobach przeróbki odpadów. Wszystkie te projekty pozwalają uczestnikom, społeczności lokalnej i zwiedzającym lepiej poznać bogactwo otaczającej ich przyrody i uświadomić sobie konieczność ochrony środowiska.

Inspirujące pomysły „Legambiente”

Włoska organizacja Legambiente, która specjalizuje się w wolontariacie w dziedzinie ochrony środowiska, organizuje co roku dzień ochrony środowiska. Na przykład, w 2001 r. 400 tys. wolontariuszy z Włoch oczyściło wybrane plaże w ramach akcji przeciw postępującemu zanieczyszczeniu Morza Śródziemnego i jego wybrzeży oraz rozbudzania w społeczeństwie wrażliwości na problemy środowiska. Z kolei, około 3 tys. wolontariuszy-nurków uczestniczy w podwodnych akcjach oczyszczania w 150 miejscach. Na szczeblu lokalnym w tej akcji wzięli udział wolontariusze realizujący projekty Wolontariatu Europejskiego. Przykład, jaki dała Legambiente, zainspirował władze w wielu miastach.

Kontakt:
legambiente.vol@tiscalinet.it
www.legambiente.com

Projekty edukacyjne i szkolenie zawodowe

Wszystkie projekty obejmują w większym lub mniejszym zakresie elementy edukacyjne. Głównym celem projektów edukacyjnych jest rozpowszechnianie określonych umiejętności lub pogłębianie znajomości określonej problematyki (na przykład zdrowie, rasizm) w danej grupie odbiorców. Projekty edukacyjne odgrywają istotną rolę szczególnie w krajach rozwijających się. Realizuje się je często w taki sposób, że wolontariusze z różnych krajów wspierają wolontariuszy lokalnych, którzy dobrze znają specyficzne lokalne potrzeby, np. nauczycieli prowadzących kształcenie elementarne w ramach programów rozwijania umiejętności czytania, pisanie i liczenia. Wolontariusze zakładają biblioteki lub przygotowują materiały dydaktyczne. Część tych programów wymaga fachowej wiedzy w określonej dziedzinie, ale istnieją również projekty oparte na zasadzie uczestnictwa w tzw. edukacji rówieśniczej (uczestnicy uczą się od siebie wzajemnie), w których od wolontariuszy nie wymaga się wiedzy większej niż od osób, dla których realizowany jest projekt. Są to na przykład warsztaty garncarskie, wymiana umiejętności związanych z uprawą ziemi itp. Efekty w ramach takich projektów mogą stanowić dodatkowe źródło dochodów.

Inspirujące pomysły „ABC with Carlitos”

Ten oparty na pracy społecznej projekt edukacyjny w Hondurasie ma na celu stworzenie „ludotek” (wypożyczalni gier), ponieważ brakuje alternatywnych form i metod kształcenia oraz uczenia się. Te ośrodki zakłada się przy pomocy europejskich wolontariuszy, którzy zajmują się również pozyskiwaniem funduszy. Niektóre „ludoteki” powstają przy szkołach, inne funkcjonują przy siedzibach władz miejskich. Działalność tych ośrodków i ich sukces zależy w dużej mierze od zaangażowania i pracy wolontariuszy.

Kontakt:
[ICYE: icycle@icycle.org](mailto:icye@icye.org) www.icycle.org

Ratownictwo, prewencja i odbudowa

Niektóre organizacje specjalizują się w prowadzeniu działań interwencyjnych po katastrofach spowodowanych przez człowieka lub klęskach żywiołowych. Te organizacje współpracują na ogół z lokalnymi wolontariuszami, którzy stanowią „rezerwę stojącą w pogotowiu” i często uczestniczą w odpowiednich szkoleniach. Wolontariusze z innych krajów uczestniczący w projektach krótkoterminowych mogą także włączać się w działania związane z zapobieganiem katastrofom. Mogą również pomagać już po zakończeniu akcji ratunkowej przez fachowców, wtedy gdy teren jest względnie bezpieczny. Chodzi tu np. o patrolowanie lasów w czasie suszy, po to by wcześniej wykryć pożary, odbudowę budynków publicznych po zamieszkach, kampanie edukacyjne w obszarach zagrożonych klęskami żywiołowymi, pomoc w zaspokojeniu podstawowych potrzeb związanych z wyżywieniem czy zapewnienie ofiarom odpowiednich warunków sanitarnych oraz opieki psychologicznej.

Inspirujące pomysły „Concordia”

Odbudowa po burzy. Po burzy, która w 1999 r. spowodowała wielkie zniszczenia, francuska organizacja Concordia zorganizowała różne projekty i work campy, których celem było posprzątanie parków narodowych i odbudowa infrastruktury publicznej. Wolontariusze pracowali pod nadzorem władz parków od momentu, gdy nie było już poważnych zagrożeń i sytuacja została opanowana.

Kontakt:
concordia@wanadoo.fr
www.concordia-association.org

Rozwój obszarów wiejskich i odnowa

Wiele społeczności wiejskich, zwłaszcza w krajach mniej rozwiniętych, dotkliwie odczuwa brak infrastruktury. Wolontariusze pomagają łagodzić tego rodzaju problemy budując proste latryny (by zapobiec chorobom), studnie (by dostarczyć wodę pitną do szkół). Projekty w obszarach wiejskich często obejmują też elementy edukacyjne. Natomiast projekty służące odnowie realizuje się zwykle w krajach uprzemysłowionych. Głównym celem tego rodzaju projektów jest renowacja lub poprawa stanu zniszczonych budynków publicznych. Grupy wolontariuszy z różnych krajów wraz z uczniami mogą malować ściany w szkołach, naprawiać zniszczone meble lub budować boisko.

Inspirujące pomysły „UNA Exchange”

Począwszy od 1995 r. UNA Exchange zorganizowała ponad 100 work campów w Carmarthenshire, wiosce w Walii (Wielka Brytania), która boryka się z trudnościami gospodarczymi, i którą opuszcza coraz więcej mieszkańców. W ramach tych projektów otwiera się historyczne ścieżki tworzące sieć szlaków turystycznych z tablicami informacyjnymi, które przypominają o historii tego obszaru. Ścieżkami tymi ludzie chodzą do pracy, wędrują też tamtędy pielgrzymi. Działania te przynoszą wiele korzystnych efektów np. rozwój turystyki i lokalnej gospodarki, pogłębianie wiedzy o lokalnym dziedzictwie, ochrona środowiska naturalnego i stworzonego przez człowieka.

Kontakt:
unaexchange@btinternet.com
www.unaexchange.org

Pokój i pojednanie

Projekty wolontariatu o wymiarze międzynarodowym i międzykulturowym mają na celu promowanie dialogu i rozwiązywanie konfliktów. Projekty na rzecz pokoju i pojednania łączą często w sobie naukę z praktycznymi działaniami. W ramach tych projektów osoby z różnych środowisk spotykają się, aby podyskutować o zagadnieniach związanych z prawami człowieka, pokojem na świecie, a także aby wymienić doświadczenia związane z realiami życia codziennego. Podczas zajęć praktycznych młodzi ludzie mogą na przykład wspólnie coś odbudowywać lub odnawiać, udowadniając w ten sposób, że potrafią współpracować ze sobą. Wspólne życie i mieszkanie, wspólne wykonywanie codziennych obowiązków stanowią dla uczestników projektu źródło istotnych spostrzeżeń i refleksji.

Inspirujące pomysły „Mostar Intercultural Festival MIFOC”

Ten projekt realizuje sieć dwóch francuskich i dziewięciu lokalnych organizacji z Bośni i Hercegowiny. Ich współpraca rozpoczęła się od zorganizowania festiwalu międzykulturowego, a obecnie projekt ma trzy następujące filary: wymiana europejska, lokalne akcje społeczne w ramach budowania społeczeństwa obywatelskiego oraz festiwal. Organizacje francuskie prowadzą również wraz z wolontariuszami we Francji szereg działań służących informowaniu społeczeństwa o sytuacji w tym regionie.

Kontakt:
mostarinterculturalfestival@yahoo.com
www.kolaps.org

Ochrona dziedzictwa kulturowego

Podobnie jak w projektach dotyczących akcji ratowniczych, tak w projektach poświęconych ochronie dziedzictwa kulturowego wolontariusze pracują często u boku fachowców. Uczestnictwo wolontariuszy, którzy nie mają przygotowania fachowego w określonej dziedzinie, ułatwia opracowywanie prostych technik konserwacji i ochrony. Te projekty uświadamiają uczestnikom i społeczności lokalnej, jak wielką wartość ma dorobek kulturowy otaczającego ich świata. Ochrona dziedzictwa kulturowego odnosi się zarówno do dziedzictwa materialnego (renowacja zabytkowych budynków, projekty archeologiczne itp.), jak i dziedzictwa niematerialnego (przekazywanie zakorzenionej w tradycji wiedzy i umiejętności związanych z rękodziełem).

Inspirujące pomysły „Union Rempart”

Francuska organizacja Union Rempart restauruje co roku pomniki historii. Pomagają w tym wolontariusze z całego świata. Zamek Sémi-gnan odrestaurowano z myślą o organizowaniu w tym miejscu imprez kulturalnych i edukacyjnych, a w odnowionym konserwatorium sztuki i tradycji regionalnych przekazuje się młodzieży wiedzę z czasów minionych. Wolontariusze posprzątały otaczający teren i uczestniczyli w odnawianiu fundamentów zamku.

Kontakt:
contact@rempart.com www.rempart.com/